

گۈنئی آذربایجان میلی آزادلیق و آ قۇرتۇلۇش حرکاتینین ایچتن لیبی و نهایی هدی

دوینا آذربایجانلیلاری نین ۱۰ - نجۇ قۇرۇلتای
Dünya Azərbaycanlılarının 10.cu qurultayı

بیر میللت سییاستینی قاباغا آپارماغا چالیشیرلار. هئچ بیر جینایتدنه چکینمیرلر. اۇنلار بۇ میللتلرین مۇقاویمتی ایله قارشیلایشیرلار. ۸۵ ایلیک بۇ سیاست ایفۇرماسییا وه ییگی آتما دۇورو اۇلان ۲۱-نجی یوز ایلدن کئچیرلی سایبلا بیلیمز. فارس شۇوونستری اۆز میللتلری نده طابعی ایله اۇیناییرلار. اۇنلار رئالیقلاری قیول ائتمزلسه، وه بۇ میللتلری اۆز مستعمرلرینده ساخلاماغا جهد گۆستیرلسه، بۇ میللتلرله سیلاحلی قارشى دۇما قاچینیلماز دیر. ساواشدا اۇنلار هر ایکی طرف اۇلاچاق دیر. طبیعی اۇلاراق ساوشلا مسئلهلری حل ائتمک باخشى اۇلماسادا مۇجۇد رئالیقلاری قیول ائتمیغنه زورلا واقیعتلری قیول ائتمک لازیم دیر. اۇ زامان اۇز نادانلیقلری نین، قیسا گۆزشللر کلىرى نین جزاسینی چکمش اۇلاچاقلار. ایران دئییلن یتر اساس اۇلاراق ۷ میللت وه ۷ اۆلکدن عبارت دیر. بۇ میللتلر اۆزلی کلرینی درک ائدیپ، کیملیکلرینی تاپیب، بۇ غنیرعادى، غنیر اینسانی دۇرۇمدا باشاماق ایسته میرلر. کۆ لئی یه سۇن قۇبماق ایستیمیرلر. آذربایجانلی، کۆرۇدۇ، عربی، بلۇچی، تورکمنی اۆزونی ایرانی گۆرمور. اۆز اۆز میلی کیملی یینه سۆیکنیر. آنجاق بۇ اۇلۇشۇم حیياتا کئچیریلدیکن بیر مدت سۇنرا (۵۰ - ۱۰۰) یاخۇد داها ارکن) بیزیم بۆلگهده اۇرۇپا یا اۇخشار بیر امکداشلیق مومکون اۇلا بیلر. نئجه کی واحد مستقیل آذربایجان جههسی بئله بیرلیه اۆز سییاسی پۇرۇگرامیندا یتر وئرمیش، اۇنۇه قافقاز ائوی « آدلاندیرمیشدیر. چونکی ۲۰ نجی یوز ایلین باشلاریندا بئله بیر بیرلیک بارانمیش ایدی. بۇ اۇرۇپادا اۇلۇغۇ کیمی بۇ آنجاق منطقده کی میللتلرین سۆزده وه عملده بیر-بیرلرینه انحراملانماشا، بیر-بیرلری نین میلی وارلیقلارینا، اراضی بوتونلویونه حۆرمت قۇبماقلا مومکوندور.

آذربایجان میلی اۆز کیملی یینه آرخالاناراق مستقیل یینی الده ائدیپ، اۇزۇن بیر مدت ایچینده پارچالانمیش وطنی بیرلشدیریب، آذربایجان آدلی وطنینده ایستدیبی کیمی باشاماق ایستیمیر. بۇنۇ گونلۇک شعارلاریندا دله گنیریر: اۇ تاي، بۇ تاي، بیر اۇلسۇن، مرکزى تبریز اۇلسۇن!

آذربایجان میلی هئچ وخت فارس شۇوونستلری کیمی اۆزونی باشقا میللتلردن اوستون گۆرمیب، باشقا میللتلرده یۇخاریدان خۇر باخماق ایستیمیر. حتا اۆز اراضیسینده باشابان آرنیلقلارین اینسانی وه مدنی حقۇقلارینی تامینی وۇرۇلایر.

۴. آذربایجان میلی قۇرتۇلۇش حرکاتی دئمۇ کراتیک اۇسۇللار آرخالایر.

آذربایجانین سۇقالجیشی دۇرۇمۇدان آسپلی اۇلاراق بۇرادا چاغداش دوشونجه کئچمیش کولتور و ایله قایناشاراق دئمۇ کراتیک گۆزوش وه حرکتلرین بشیینه چئوریلیمش دیر. اسکی دین خاریجی ائلچلیکلرین تبریزده یترلشمی، خصوصیله قۇزئی آذربایجاندا نفت، مینس وه باشقا یاناقلاریندان یارالانماق اوچون غربلیلرین آذربایجانا گلیب - گئتملری ائله جده آذربایجانلیلارین بۇ اۆلکلرده تحصیل آلمازلی، غرب مدنییتی ایله تانیش اۇلمالارینا سبب اۇلمۇش دۇر. قۇزئیده گونئیده اۇلۇغۇ کیمی وطنین پارچالانیب، حاکمیتین ایتریلیمسی بۇحرانی کئچیرسه

غربین نائیلیتلرینی منیمسهمه به باشلامیشدیر. ایلیک اۇلاراق کیتاب وه غزنتلر بۇرادا باسیلمیش، اۇیتر وه تیياتر آده ربایجاندا حیانا کئچیریلیمش دیر. حتا سۇنرالار فارس دیلینده چاپ ائیلن غزنتلرین صاحیبلری آذربایجانلیلار اۇلمۇشلار. بۇ چاغداش دئمۇ کراتیک دوشونجه قۇزئیده قۇرۇلان آده ربایجان دئمۇ کراتیک جیمهۇرییتینده ده اۆزونی عکس ائتدیرمیشدیر. ایلیک اۇلاراق شرقیده چئشیدلی فیرقلرین (حزبلرین) ایشتیراکی ایله پارلمئنتۇدا یارادیلیمش دیر.

گۈنئی آذربایجاندا میللتیمیز اۆز حاکمیتی اۇلان (اۆز لویونین اۇزاقلاشان) قاجار شاهی نین مطلق حاکمیتی علییهینه اینقلاب ائتمهک اۇنا دئمۇ کراتیک اۆلکه لردن اۇلۇغۇ کیمی سمبۆلیک حاققلار تانیماق ایسته میشدیر. ایران دئییلن اۆلکده باشابان چئشیدلی میللتلرین وار اۇلۇغۇ نظره آلاراق ایالت وه ولایت قانۇنلارینی مطرح ائتمیشدیر. باشقا سۆزله دئسک اۆلکه حیاتیندا چاغداش اۇسۇللارین بریاسینا، ایالت حۆکومتلری بیرلی ییندن یارانان (بۇگون فئدراتیو اڈلانان) قایهالارین ایجرا سینی ایستیمش دیر. بئلهیکله باشقا میللتلره اۆزونه تایدیغی حاققلاری یاسالار چرچیوه سینده وئرمه یی دوشونموشدۇ. بۇ چاغداشلیغا دۇغۇ آتیلان آدیم سایبلا بیلردی. آتما اۇ دۇورده اۇرۇسلار وه اینگیلیسلر منطقده اۆز مستعمرچیلیک سییاستلرینی آپاریر دیلار بئله دئمۇ کراتیک گلیشملر راضیلیق وئرمیر دیلر. قۇزئیلی باخى قارداشلاریمیز اۇرۇس مستملکسی آلتینا دوشموش اۇلسالاردا وطنین گۈنئی یینده گئدن مسئلهلره لاقتید باناشیر دیلار بۇنا گۆرده گۈنئیده گئدن اۇلۇشۇملاری باخیندان ایزلییب، اۇنا مادی وه معنوی یاردیم گۆسته ریر دیلر. حتا اۆز لری بۇه حرکتلرده ایشتیراک ائندیر دیلر. نهابت بیر شکیلده پارچالانمیش وطنین تیکرار بیرلشمسینی دوشونوردلر. میللتیمیزین بۇ میلی فاجیعه سی بۇ ایکی یوز ایلدن یازیلان اثرلرده، شعر وه بایاتلاردا اۆزونی عکس ائدیرمیشدیر.

مشروطه اینقلابی اۆز نهایی هدیینه اۇلاشا بیلیمسسی، رهبرلری نین اۇلۇرولمسی، حتا حاکمیتین اینگیلیسلر طرفیندهن فارسلا وئریلمسی آذربایجان میلی اوچون ایکنجی بیر تاریخی فاجیعه ایدی.

بیر آز اوستوندن کئچمهدن قۇزئی آذربایجاندا دئمۇ کراتیک آذربایجان جیمهۇرییتی نین یارادیلماسی وه ایلکدهغه اۇلاراق سئچگیلر یۇلۇ ایله بیر پارلمئنتۇنۇن یارادیلماسی آرادیغی کیملی یینی تاپماسی وه دئمۇ کراتیک دوشونجنین تجلی سی ایدی. اۇنۇنلا باناشی رحمتلیک خیاباتی نین آزادیستان بارتاماغا قالماسی وه محمد امین سۇلزاده ایله آذربایجانین تیکرار بیرلشمسی حاقدا آپاردیغی دانیشیقلار. دوشونولن بیرلشمه یۇلۇندا آدیمیلارین آتیلماسی سایبلا بیلر. خیاباتی بۇ کیملی یه گئدنه یۇلۇ آتپ - آچیق دله گنیرمهک « آند اۇلسۇن شرفیمه ایستیقلا بیتی اۇلمایان بۇیرل میللتین هئچ بیر شئی یۇدۇر » دئمسی ایله آذربایجان میلیته آنا یۇلۇ گۆسترمیشدیر. بۇ حقیقی کیملی یه گئدنه بۇل هر ایکی تایدان میللتیمیزین دوشمنلری طرفیندهن قدار جامینا داغیدیلماسی میللتیمیزی ازمک وه مستملکده ساخلاماق اوچون مستملکچیلرین امکداشلیغی ایدی. بالانچلی ائشین میللتیمیزین دئمۇ کراتیک دۆلوتینی، اینگیلیس

رسمی اۇلاراق قاتیلیر دیلار. تورکیه جیمهۇرییتی نین کۆلن شهرینده کی باش کۇنسلۇسۇ کامیل دمیرچی ده قۇناق اۇلاراق قۇرۇلتایدا ایشتیراک ائندیردی.

قۇرۇلتاین ایلیک گونو داک صدری، میللت وکیلی صابیر رۇستم خانلی آجیدی، وه قۇرۇلتای اۆنجسی گۆزولموش. ایشرل حاقدا بیلگی وئردی. قۇرۇلتای ایداره ائتمک اوچون فریدۇن پرویز نیا، میر اشرف فی یئو، اۇده ر تقی زاده، گولر احمدۇوا، نۇرالدین غروی، واقیف آرزۇمانلی دیوان هئیتینه سئچیلدیلر. قۇرۇلتاین ایچى اۇرقانلاری ماندات کۇمیسسیاسی، سئچگی کۇمیسسیاسی، سای کۇمیسسیاسی رئداکسیا کۇمیسسیاسی وه کاتیب لیک قۇرۇلماش دیریلدی.

سۇنرا قۇرۇلتایدا گۈنئی آذربایجاندا کی سییاسی دۇرۇم گنیش شکیلده مۇذاکیره اۇلۇندۇ اکادمیک علیبار صفرلی « ایرانه فارس رئیشی نین ایچ اوزو » وه داکین کئچمیش ایداره هئیتی عضو ائللار قاراداغلی نین « گۈنئی آذربایجان دا خۇرداد حرکاتی نین ایکنجی ایلدۇنومۇ مۇوضۇلاریندا معرۇضلر دینلنیلدی. همین گون تورک شۇو تئله کانالیندا قاراباغ وه گۈنئی آذربایجانلا باغلی دهیرمی کورسو دانیشیغی کئچیریلدی.

بۇنی آتینن ۷- سینده داک صدری صابیر رۇستم خانلی وه نفتیش کۇمیتسی نین صدری حسین وئوقی گنیش حئسابات معرۇضسی ایله چیخیش ائندیلر. معرۇضهچیلر کئچمن قۇرۇلتایدان اۆتن ۴دور عرضینده کی فعالیت بارده گنیش دانیشدیلار. معرۇضلر اطرافیندا مۇذاکیرلر آپاریلدی. داک - ین وه داکین نفتیش کۇمیتسی نین فعالیتینه دهیر وئریلدی.

سۇنرا آده ربایجان خالق جیمهۇرییتی نین ۹۰ ایلی یی گنیش شکیلده مۇذاکیره ائیلدی. میللت وکیلی جمیل حسنلی بهی « مستقیل وه آزادلیق اۇغرۇندا مۇباریزه یۇلۇ : آده ربایجانین قۇزئی وه گۈنئی یینده » مۇوضۇسۇندا معرۇضه ائشدی. گنیش فیکیر مۇبادیلهسی آپاریلدی.

هامان گون گۈنئی آذربایجاندا کی سییاسی دۇرۇم مۇوضۇسۇندا بشیدن مۇذاکیرلر آپاریلدی. فریدۇن بهی پرویزناین « گۈنئی آذربایجان میلی آزادلیق حرکاتی نین چاغداش دۇرۇمۇ » مۇوضۇسۇندا معرۇضه دینلنیلدی.

گونون ایکنجی یاریسیندا داکین نیتظامنامسینه وه مراننامسینه دهیشیکلیکلر مۇذاکیره ائیلدی. داک - ین ایداره هئیتی نین عضو رافیق خاфарوف یئنی دوزلهشلر بارده اطرافلی معلۇمات وئردی. تفي عاتلی داریتمالاردان سۇنرا علاوه وه دهیشیکلیکلر اساس اۇلاراق قیول ائیلدی. بئلهیکله داکدا همصدریلیک اینستۇتۇ وه قۇرۇمۇ مشورعت مجلیسی یارادیلدی. نیتظامنامه ایله باغلی یارانان بوتون مۇباحیقلی مسئلهلر یئنی نیتظامنامه دا اۆز عکسین تاپیب، ایداره هئیتینه گنیش صلاحیتلر وئریلیدی. نیتظامنامه وه مراننامه دهیشیکلیکلرین سۇنرا داکین رهبر اۇرقانلارینا گیزلی سس وئمه گنچیریلدی. قۇرۇمۇن ایداره هئیتینه، نظارت کۇمیسسیۇنۇنا وه مشورعت مجلیسینه نامزدلر ایرلی سیرولوب. بئلهیکله گیزلی سس وئرمه نتیجسینده ایدره هئیتینه : قۇزئی آذربایجاندا (۵ نضر) ۱- صابیر رۇستمخانلی، ۲- واقیف آرزۇمانلی ۳- صفدر رحیملی ۴- ایۇسماعیل آغایف ۵- گولر محمدۇوا

آردی ۴. نجو صحیفده